

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо забезпечення академічної доброчесності в закладах загальної середньої та позашкільної освіти / Авторський колектив, за ред. І. Ю. Поліщук. Київ: Виконавчий орган Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація) Департамент освіти і науки, КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді». 2021. 46 с. URL: https://kman.org.ua/wp-content/uploads/2021/03/metod_rekomendacziyi_akadem_dobrochesnist.pdf.
2. Лист МОН України від 23.10.2018 № 1/9-650 «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти» <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>.
3. Про освіту: Закон України від 05.09 2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 10.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. Тицька Я.О., Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти // Науковий вісник. Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2018 №34. С. 4-7.
5. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності /укладачі: підкомісія 303 «Академічна доброчесність» / 2016 р. - 24 с. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/akdo/nodo/n3.pdf>.

Ботнаренко Ірина Анатоліївна,

старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИЯВІВ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ

Корупція – не просто соціальне, а й психологічне та моральне явища. Адже вона, як справедливо зазначає О. О. Акімов, не існує відокремлено від людей – їх поведінки та діяльності. Корупція є відображенням способу мислення, який зумовлюються способом життя [1]. Разом з тим, зважаючи на дію на характер своїх наслідків, це явище становить значну суспільну небезпеку, яка виявляється у тому, що вона: а) підриває авторитет держави; б) суттєво обмежує конституційні права та свободи людини і громадянина; в) порушує принципи права і закону; г) призводить до гальмування та викривлення соціально-економічних реформ, перешкоджає розвитку ринкових відносин; д) грубо порушує встановлений порядок здійснення повноважень посадовими і службовими особами органів державної влади, місцевого самоврядування; е) надає незаконні привілеї корумпованим угрупованням і кланам; є) сприяє криміналізації та тінзації економічних відносин,

легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом; ж) стає неодмінною умовою існування організованої злочинності; з) порушує принцип соціальної справедливості, невідворотності покарання; и) нищить духовні та моральні цінності; і) ускладнює відносини з іншими державами і всією міжнародною спільнотою [2].

Корупція пронизує різні органи державної влади та напрями їх діяльності. Особливо небезпечний характер корупція має в органах поліції, яка, як зазначає С.М. Алфьоров, породжує в суспільстві відчуття невпевненості, недовіри до правоохоронних органів, зумовлює появу у громадян відчуття всюдозволеності та ін. [3, с. 25]. Корупція в правоохоронних органах сприяє зростанню злочинності, зокрема організованої, та в цілому має негативний вплив на управлінський апарат поліції. Руйнівна дія цього ганебного явища полягає у дискредитації Національної поліції як правоохоронного органу та послабленні її організаційно-управлінської діяльності на всіх рівнях, що має своїм наслідком підірив авторитету, іміджу й довіри як до органу державної влади.

Різні аспекти особливостей корупційної діяльності розглядали у своїх працях такі українські та російські вчені, як: Л.В. Багрій-Шахматов, М.В. Буроменський, А.В. Гайдук, В.І. Гладкіх, Л.Д. Гаухман, А.І. Долгова, О.О. Дудоров, Д.Г. Заброда, В.С. Зеленецький, О.Г. Кальман, М.І. Камлик, В.В. Лунєєв, В.Д. Малков, М.І. Мельник, Є.В. Невмержицький, С.С. Рогольський та інші. У той же час, незважаючи на значну кількість наукових напрацювань, багато важливих питань залишаються актуальними і нині. У цьому дослідженні ми зупинимось на окресленні питання психологічних чинників корупції в органах поліції.

Діяльність працівника поліції характеризується такими психічними ознаками, як: усвідомленням того, що він виконує обов'язки представників влади; усвідомленням того, що на нього покладено виконання специфічних повноважень щодо здійснення функцій органів державної влади; усвідомлення того, що будь-які порушення під час виконання своїх професійних обов'язків неприпустимі внаслідок прийняття присяги; усвідомлення того, що за допущення порушень під час виконання своїх професійних обов'язків може настати дисциплінарна, адміністративна чи кримінальна відповідальність. Однак, не дивлячись на наявність таких «високих обов'язків», корупція в органах поліції – надзвичайно поширене явище.

Передусім, відмітимо, що потенційна схильність особистості до вчинення усвідомлених корупційних дій виникає у соціально благополучній особистості (у законослухняної людини) як переживання нею своєї недосконалості (реальної чи уявної) внаслідок зазначеної нами вище перебудови ієрархії мотивів: а) почуття соціальної несправедливості та нерівності; б) почуття неповноцінності чи ущербності; в) усвідомлення власної другорядності чи непотрібності [4, с. 58].

Формування внутрішнього світу (уявлення, світогляду) потенційного корупціонера, за дослідженням, здійсненим науковцями (О. І. Кудерміною, Л. І. Казміренко, В. Г. Андросюком, А. Б. Фодчуком), ґрунтується на таких компонентах: 1) трансформація поведінкових реакцій підліткового віку (опозиції, негативізму, компенсації) в сталі індивідуально-психологічні властивості, що виявляються у формі внутрішнього протесту проти існуючого стану речей; 2) прагнення до визнання оточення чи соціуму, не підкріплене критичною оцінкою своїх можливостей; 3) гіпертрофоване бажання схвалення з боку значимих людей [1, с. 58]. Також можна погодитися з В.Є. Квашиш і С.Ш. Цагікян, що для осіб, потенційно схильних до вчинення корупційних діянь, є характерним негативне ставлення до закону і жага наживи, зневага до моральних і етичних норм, свідоме культивування аморальних колізій та ігнорування таких негативних наслідків, як дискредитація діяльності державного апарату та підрив принципу соціальної справедливості. Крім того, для корупційного правопорушника характерний синдром кругової поруки, протекціонізм, психологія споживацтва, яка найчастіше превалює над усім іншим [4, с. 47].

Психологічна мотивація різних категорій державних службовців до правопорушень з ознаками корупції, зауважує О.О. Акімов, різна, при цьому рівень грошового забезпечення більше впливає на психологію працівників середньої ланки управління, ніж вищої [5]. Порівняно із спеціалістами, керівники вищої ланки, наголошує науковець, краще забезпечені матеріально, тому спонукальними та психологічними мотивами для них у вчиненні корупційних діянь не завжди виступають матеріальні фактори [5]. Тому, зважаючи на той факт, що професійна діяльність працівників поліції вищого рівня пов'язана більшою мірою з прийняттям рішень та наданням вказівок підлеглим, можна зробити висновок, що корупційні прояви у цієї категорії правоохоронців здебільшого пронизують владно-управлінські функції.

Психологічна мотивація прийняття «антикорупційних» рішень є різною. Такі діяння вчиняються з метою вирішення широкого спектру питань. С.В. Степашин зазначає: «Корупція – не просто хабарі, не просто зловживання службовим становищем, не просто завуальовані види підкупу чиновників. Це хвороба більш глибока, яка має у своїй основі психологічну установку використовувати державну службу як невичерпне джерело для досягнення корисливої мети» [6, с. 2]. Отже, корупційні діяння серед цієї категорії представників влади вчинюються з метою вирішення широкого кола питань, не обов'язково особистих. У такий спосіб можуть задовольнятися інтереси впливових осіб, у тому числі представників інших сфер діяльності, не завжди законних, а також заради спрощення задоволення різноманітних особистих потреб у майбутньому.

Л.Й. Гуменюк до психологічного портрету корупціогенної особистості працівника правоохоронного органу відніс характерне осмислення життя через придбання матеріальних благ, прагнення до розкоші як показника щастя, неусвідомлена мотивація і недиференційована структура установок етичної поведінки, низький рівень задоволеністю життям, негативне ставлення до оточення і неадекватна самооцінка, екстернальний локус контролю, імпульсивний тип реагування [7].

Отже, корупція завжди є чинником (перепоною), яка заважає нормальному розвитку будь-якої держави. Поширеність цього антисоціального явища на різні державно-соціальні інститути та «приспосованість» до неї пересічних громадян призвели до того, що її існування стає звичайною нормою життя для будь-якої особи. І тому розуміння мотивації вчинення корупційних діянь як сукупності психологічних процесів, що спрямовують поведінку особи, має надзвичайно важливе значення як для виявлення зазначених правопорушень та їх суб'єктів, так і для ефективної протидії цьому негативному явищу.

Список використаних джерел

1. Акімов О.О. Психологічні аспекти проявів корупції в державному управлінні. URL.: <http://academy.gov.ua/ej/ej19/PDF/23.pdf>.
2. Шевченко О. В. Проблемні аспекти боротьби з корупцією в правоохоронних органах України. «Вісник Вищої ради юстиції». № 2 (6). 2011. URL.: http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik06_12.pdf.
3. Алфьоров С. М. Адміністративно-правовий механізм протидії корупції в органах внутрішніх справ: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2011. 38 с.
4. Психологічні засади запобігання корупційним правопорушенням в органах державної влади та місцевого самоврядування: навч. посіб. / О. І. Кудерміна, Л. І. Казміренко, В. Г. Андросюк, А. Б. Фодчук. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. 168 с.
5. Акімов О.О. Психологічні аспекти проявів корупції в державному управлінні. URL: file:///C:/Users/asus%20720/Downloads/Dutp_2014_1_23.pdf. (дата звернення: 17.11.2021).
6. Степашин С. Против криминализации России // Российская юстиция. 2000. №1. С. 2–3.
7. Гуменюк Л.Є. Психологічні регулятори поведінки корупціогенної особистості в системі органів внутрішніх справ України. Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2009. № 2. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1396/1/2-2009u.pdf>.